

Inge, zomaar een meisje uit Borgsweer

Pas 15 jaar is Inge (Ingeborg), een meisje uit Borgsweer, als ze op 23 november 1942 samen met haar vader Izaak Cohen van den Berg en haar moeder Martha Bruckmann, wordt vermoord in een Duits vernietigingskamp in Polen. Dat kamp heet Auschwitz. In dat kamp zijn heel veel Joodse mensen om het leven gebracht in gaskamers. Ingeborg was Joods.

Struikelstenen in onze dorpen

Borgsweer hoorde vroeger niet bij de gemeente Delfzijl, maar bij de gemeente Termunten, net als o.a. de dorpjes Termunterzijl en Woldendorp.

Ter herinnering aan de Joodse families Oudgenoeg in Woldendorp, Cohen in Termunterzijl en Cohen van den Berg in Borgsweer zijn eind 2016 zgn. struikelstenen gelegd voor de huizen waar zij hebben gewoond.

Links het huis van familie Cohen van den Berg in Oterdum

*Schoolfoto Oterdum rond 1936,
Inge staat rechts voor de juf*

Inge en haar familie

Geboren in Duitsland

Op 15 april 1927 wordt Inge geboren in Emden, Duitsland. Haar vader Izaak kwam uit Weiwerd, een dorpje bij Delfzijl. Hij ging in Emden wonen toen hij met een Duitse vrouw trouwde. Daar hadden ze een slagerij. Ze kregen 4 kinderen: Friederike, Mirjam, Salomon en Max, die allemaal naar Palestina zijn geëmigreerd. Na het overlijden van zijn vrouw Emilie, hertrouwt Izaak Cohen met Martha Bruckmann. Samen krijgen zij nog een dochtertje: Inge.

Naar Nederland

In april 1933 ontvlucht het gezin Duitsland, uit angst voor de gevolgen van de toenemende Jodenhaat van de nazi's. Inge en haar ouders trekken eerst even in bij familie in Delfzijl, de Oudgenoegs, en wonen daarna een tijdje in Geefsweer. Half april 1934 verhuizen ze naar Oterdum, waar ze een paar jaar blijven wonen. Inge gaat daar dan naar de lagere school.

Naar Borgsweer

Eind april 1936 komt de familie Cohen van den Berg in Borgsweer wonen, op de plek waar nu de familie Bultena woont. Inge is dan 9 jaar. In Borgsweer beginnen ze een kruidenierswinkel, waar ze ook galanterieën verkopen (kleine huishoudelijke artikelen). Inge gaat dan naar de lagere school in Borgsweer.

Borgsweer in de jaren 50, links vooraan het huis waar de familie Cohen van den Berg woonde.

De lagere school in Borgsweer

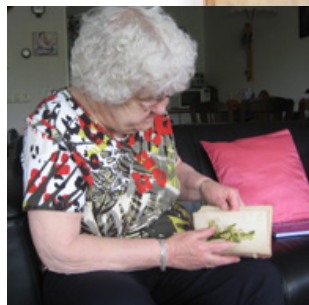
In Borgsweer krijgt Inge vriendinnen, bijvoorbeeld Trijn Telkamp, die iets jonger was dan Inge. Trijn herinnert zich Inge nog goed:

“Inge was een heel gewoon meisje, ze had blond haar. Inge trok gewoon met de andere kinderen in het dorp en op school op. Alleen bij godsdienstles op school merkte je dat ze Joods was, dan moest ze naar een andere klas. En op zaterdag hadden ze hun winkel niet open, omdat het dan sabbat was.

Op zondag moest de winkel officieel dicht zijn, maar dan kon je aan de achterkant wel wat kopen, in de keuken. Ik kreeg dan van mijn ouders één cent mee en kocht daarvoor een ‘gelukstoffee’, dan kreeg je een halve cent terug. En als je geluk had stond er op het papiertje waar je toffee in zat dat je nog een extra toffee kon krijgen”.

Trijn wordt een echte hartsvriendin van Inge. Ze zitten bij elkaar op school en ze komen ook regelmatig bij elkaar thuis. Inge schrijft ook een versje in Trijn's poesiealbum.

Lieve Trijntje
Leef gelukkig en tevreden
In de bloeitijd uwer jeugd
En geniet van uw jong leven
Veel geluk en levensvreugd
Dat is de wens van
je vriendin Inge

Trijn Telkamp nu, met haar poesiealbum

De anti-Joodse maatregelen van de Duitsers treffen ook het gezin Cohen van den Berg. Ze moeten bijvoorbeeld hun fietsen inleveren. Hun winkel wordt gesloten en ontruimd. En ze

moeten een Jodenster op hun kleren naaien. Door al deze maatregelen verandert Inge, vooral door de Jodenster. Ze is niet langer 'zomaar een meisje'. Trijn: "Ze werd schuw, het leek

wel of ze zich schaamde. Ze durfde de straat niet meer goed op. Als ze toch samen met andere meisjes op straat liep, probeerde ze de ster te verbergen, door haar schooltas ervoor te houden'.

Staat van door in de gemeente Termunten woonachtige Joden ingeleverde rijwielen.

Naam	Adres	Soort
Joseph Cohen	Termunterzijl A 250	1 heerenrijw.
Leo Cohen	idem	idem
Lowie Cohen	idem	idem (geen eigendom, was gehuurd)
Mietje Cohen - Nieweg	idem	1 damesrijw.
Ingeborg Cohen v.d.Berg	Borgweer B 25	idem
Izaak Cohen v.d.Berg	idem	1 heerenrijw. (transport)
Arent Oudgenoeg	Woldendorp C 137a	idem
Jakob Oudgenoeg	idem	idem
Marinus Oudgenoeg	idem	1 heerenrijw.

Hier woonde de slagersfamilie Cohen in Termunterzijl. Rechts het woonhuis, in het midden de slagerij.

Deportatie en dood

In de nacht van 11 op 12 november 1942 worden Inge en haar vader en moeder uit hun huis gehaald en naar Westerbork gebracht.

Aaltje Vos-Groenhagen – geboren in 1917 – diende destijds bij de familie Cohen van den Berg. Zij herinnert zich die datum nog heel goed. "Want het was de verjaardag van mijn moeder. We waren die gezellig aan het vieren en toen hoorden we dat Inge en haar ouders waren weggehaald. Verschrikkelijk vond ik het, zo'n jong wichtje"

Diezelfde nacht worden ook de oudste leden van de Joodse slagersfamilie Cohen uit Termunterzijl naar Westerbork gedeporteerd. (Hun zoons en schoondochter waren al eerder naar Westerbork gestuurd.)

Trijn herinnert zich dat ze Inge ineens niet meer zagen. Ook het huis van de familie was leeg: "Ze zijn weggehaald, zeiden onze ouders. Meer hoorden we er niet over. We hebben Inge nooit meer gezien. We waren nog kinderen en begrepen pas later wat voor vreselijks er gebeurd was."

Op 20 november 1942 worden Inge en haar ouders uit Westerbork naar Auschwitz gedeporteerd.

Bij hun aankomst daar op 23 november worden ze direct in de gaskamers omgebracht.

Hetzelfde verschrikkelijke lot treft de familie Cohen uit Termunterzijl.

Inge is maar 15 jaar geworden.

Struikelstenen

Voor het huis waar Inge vroeger woonde, zijn drie herdenkingsstenen gelegd. Eentje voor Inge, eentje voor haar vader Izaak en eentje voor haar moeder Martha. De steen is ontworpen door de Duitse kunstenaar Gunter Demnig en heet een 'Stolperstein'. In het Nederlands vertalen we dat als 'struikelsteen'. Je struikelt er niet echt over, ze heten zo omdat je er als het ware over struikelt met je hoofd en met je hart. Je moet bukken om de tekst te kunnen lezen.

De struikelstenen zijn 10 bij 10 centimeter en zijn aan de bovenkant bedekt door een goudkleurig plaatje met een tekst.

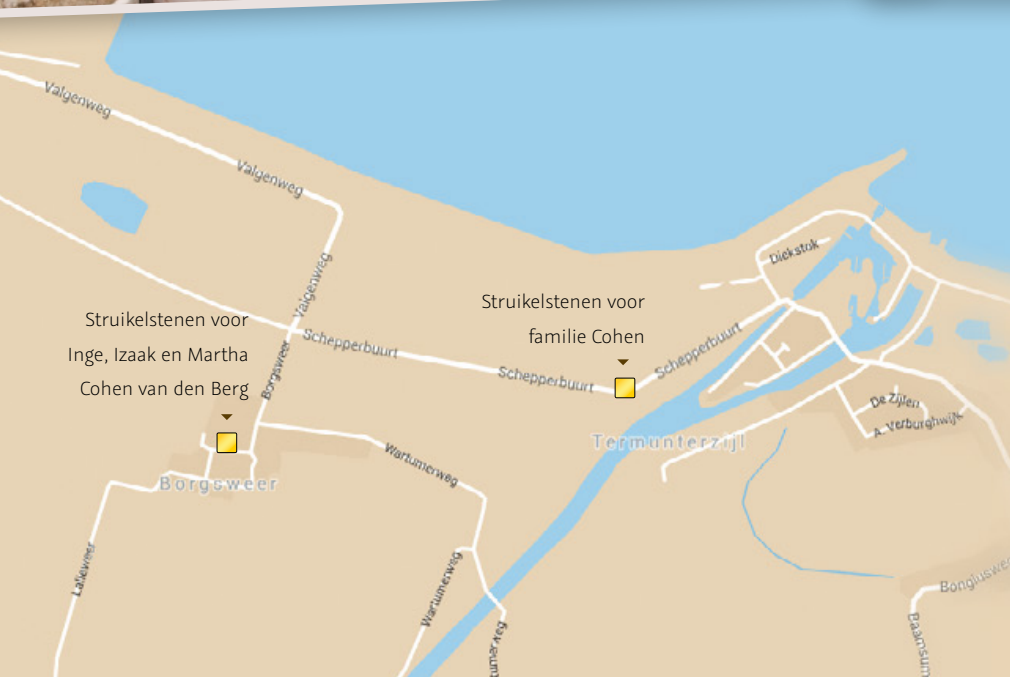
Waarom deze stenen?

Struikelstenen liggen op plaatsen waar mensen woonden die in de Tweede Wereldoorlog vanwege hun ras, geloof of wereldbeschouwing zijn vervolgd en vermoord.

In Borgsweer dus voor het Joodse gezin Cohen van den Berg. Op andere plaatsen ook voor mensen die vermoord zijn omdat ze homoseksuelen, zigeuner, geestelijk gehandicapt of Jehovahs getuige waren of in het verzet zaten.

In honderden steden in Europa liggen al struikelstenen. In april 2017 waren het er al meer dan 61 duizend. Elk steentje is eigenlijk een klein monument.

Door ze voor het huis van de slachtoffers te plaatsen en hun naam erop te zetten worden ze heel persoonlijk. Zo kunnen we zien waar al die mensen gewoond en geleefd hebben. Inge en haar ouders hebben hiermee weer een plekje in Borgsweer gekregen.

Dan struikel ik

het is allemaal zo lang geleden

*1940 – mijn vader en moeder waren nog niet eens geboren
wat kan ik er mee?*

ik moet verder!

en dan struikel ik

over een steen

*anders dan de andere in de stoep
een steen*

vertelt dat hier iemand

zó maar uit haar huis gehaald

maar het was niet mijn familie

ik ken haar naam, en verder niet

*een vreemde uit een ver en bang verleden
wat kan ik er mee?*

ik moet verder!

en dan struikel ik

over een steen

*anders dan de andere in de stoep
een steen*

vertelt dat hier iemand

niet meer thuis kwam

en al was het geen familie

al ken ik haar naam en verder niet:

ik moet verder

en zorgen dat het nooit meer zo ver komt

Naar een gedicht van Hans Aalbersberg

Colofon

Werkgroep Struikelstenen Termunterzijl, versie 2, maart 2018, struikelstenentermunten@gmail.com

Deze lesbrief is samengesteld door Yvonne Quispel, i.s.m. Miriam van der Meer.

Op basis van informatie van boek 'Gele Ster in een Zwarte Tijd', boek 'Weiwerd, Heveskes en Oterdum', www.oosterhoek.nl, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, Gemeentearchief Delfzijl, Alie Vos-Groenhagen, Trijn Houwerzijl-Telkamp, Sinus en Antje Brouwer-Kuiper, Jenny Generaal-Kuiper.

Vormgeving Jeroen Wiersma

Voor de opzet is geput uit bestaande lesbrieven, zoals 'Margreet, zomaar een meisje uit Steenwijk'